

Armoede

(Financiële) armoede en sociale uitsluiting

De kern van armoede is een tekort aan financiële middelen. Voor België is de armoedegrens vastgelegd op 1.115 euro per maand voor een alleenstaande en 2.341 euro voor een huishouden met twee volwassenen en twee kinderen. 15,5% van de Belgen heeft een lager inkomen.¹

Mensen in financiële armoede ondervinden vaak moeilijkheden op het vlak van wonen, onderwijs, tewerkstelling, gezondheidszorg, energie en vrije tijd. Die verschillende domeinen grijpen op elkaar in en versterken elkaar, waardoor er dikwijls sprake is van vereenzaming en sociale uitsluiting. Mensen in armoede geraken uitgesloten uit het maatschappelijke leven én ingesloten in de welzijns-, zorg- of nog andere sectoren, met bijstand en de daarmee verbonden projecten en trajecten.

Drie deelindicatoren geven aan of iemand risico loopt op armoede en sociale uitsluiting:

- Heeft de persoon een inkomen onder de armoedegrens?
  - Is er sprake van een zeer lage werkintensiteit? (Dat wordt gelijkgesteld met minder dan één dag per week werken.)
  - Kampt de persoon met ernstige materiële ontberingen? Minstens vier van de volgende negen situaties moeten dan negatief beantwoord worden:
    - de huur of courante rekeningen kunnen betalen,
    - de woning degelijk verwarmen,
    - onverwachte uitgaven doen,
    - om de twee dagen vlees, vis of een proteïnerijk alternatief eten,
    - per jaar een week vakantie buitenshuis nemen,
    - een eigen wagen, wasmachine, kleurentelevisie of een telefoon aanschaffen.
- 5,5% van de Belgen leeft in ernstige materiële deprivatie.²

Als minstens één van de drie bovenstaande indicatoren van toepassing is, loopt iemand risico op armoede of sociale uitsluiting. In België is dat aandeel 20,7%.

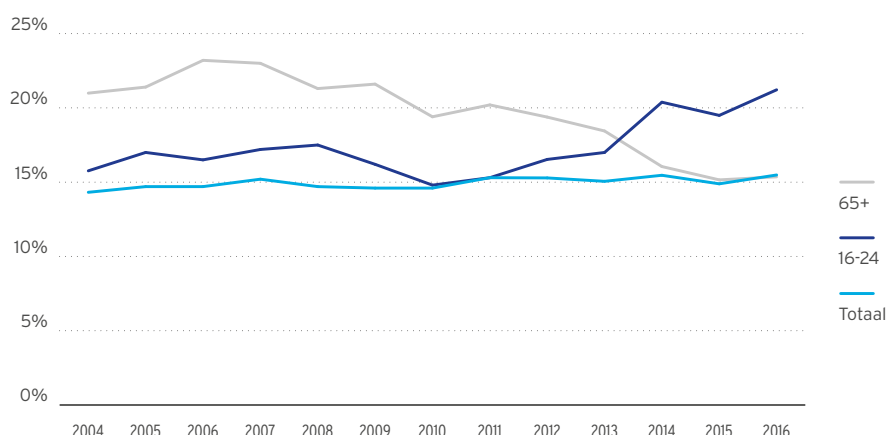
Mensen in armoede in Gent

Bij gebrek aan Gentse metingen passen we de Vlaamse en Belgische cijfers toe op de Gentse situatie. Daarnaast brengen andere, bijkomende gegevens de armoede van de Gentse burgers verder in kaart.

Voor de berekening van het aantal Gentenaars in financiële armoede gebruikt men de 15,5% van de Belgische bevolking: voor Gent gaat het dan om zo'n 40.000 personen.³ Ook voor het risico op armoede en sociale uitsluiting gaat men uit van het Belgisch percentage van 20,7%, wat dus neerkomt op zo'n 55.000 Gentenaars.

Hoewel de laatste jaren beide percentages vrij stabiel zijn gebleven, valt er toch een belangrijke evolutie te melden: het armoederisico van de jongeren is toegenomen, terwijl dat van de ouderen afgenomen is.

→
FINANCIËLE ARMOEDE:
TOTAAL EN PER LEEFTIJD-
GROEP, 2016, BELGIË⁴

Verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering = personen met onder andere een laag inkomen betalen minder voor gezondheidszorg en hebben nog andere financiële voordelen.

De **verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering** is een ander gegeven dat de armoede bij de Gentse bevolking mee in kaart kan brengen. In 2009 had 16,4% van de Gentse bevolking recht op die tegemoetkoming, in 2014 was dit gestegen tot 18,5%⁵, om in 2017 ongeveer op hetzelfde niveau te blijven (18,3%).⁶

Er is nog een vijfde gegeven dat inzicht in armoede kan geven: het aantal geboortes in kansarme gezinnen volgens Kind en Gezin. In 2016 was dat 21,6%.⁷

Alle cijfers wijzen in dezelfde richting: één op vijf Gentenaars leeft in een situatie van armoede en sociale uitsluiting. Het huidige leefloon blijkt ontoereikend om mensen uit de armoede te helpen.

Aanvullende financiële hulp = Gents systeem om te bepalen wat mensen aan budget nodig hebben om noodzakelijk geachte goederen te kunnen kopen.

	ARMOEDEGRENS	AANVULLENDE FINANCIËLE HULP (INCLUSIEF LEEFLOON)	LEEFLOON
Alleenstaande	1.115 €	Ca. 1.250 €	892,70 €
Gezin	2.341 €	Ca. 2.255 €	1.190,27 €

Het is dan ook weinig verbazingwekkend dat 13% van de bevroegde Gentenaars aangeeft betalingsmoeilijkheden te ondervinden⁸.

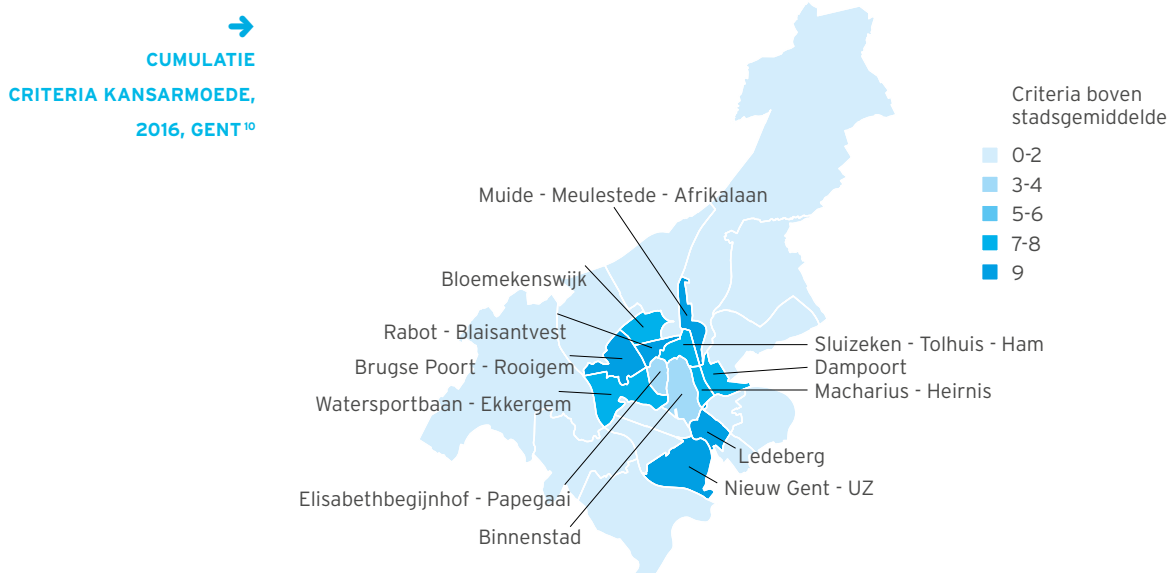
OCMW-hulp

11% van de Gentse bevolking of 28.504 personen of 12% van de Gentse gezinnen of 14.192 huishoudens hadden bij het OCMW in 2017 een actief dossier en konden dus rekenen op financiële, administratieve, psychologische en juridische ondersteuning. Daarmee worden ongeveer zeven op de tien mensen in financiële armoede bereikt. De groep personen die een (equivalent)⁹ leefloon ontvangen is daarin beperkt: 3% van alle Gentenaars of 7.786 personen.

Verschillen tussen de Gentse wijken

Tussen de verschillende Gentse wijken zijn er grote verschillen op het vlak van armoede:

- De kansarmoede is het grootst in Nieuw Gent-UZ, Muide-Meulestede-Afrikalaan en Rabot-Blaisantvest.
- Daarna volgen Brugse Poort-Rooigem en Sluizeken-Tolhuis-Ham.
- Verder scoren de Bloemekenswijk, Ledeberg en Watersportbaan-Ekkgem boven het stadsgemiddelde.

Armoederisico is ongelijk verdeeld

Wat in de cijfers opvalt, is dat kinderen en ouderen een groter risico op armoede lopen.¹¹ De schatting voor Gent is dat 8.744 van de 49.124 Gentse kinderen (17,8%) in armoede leven, voor Gentenaars ouder dan 65 is dat 6.500. Ook alleenstaanden lopen anderhalf keer meer kans op armoede, voor alleenstaande ouders is die kans twee tot drie keer hoger. Bij mensen die buiten België geboren zijn, ligt het armoederisico drie keer hoger dan bij personen die in België geboren zijn. Verder opgesplitst levert dit volgend risico per bevolkingsgroep:

- Armoederisico voor personen geboren buiten de EU-28: 4,5/10.
- Geboren in de EU (buiten België): 2/10.
- Geboren in België 1/10.¹²

Dak- en thuislozen

Over het aantal dak- en thuislozen in Gent zijn geen officiële cijfers beschikbaar. Het OCMW raamt het aantal Gentse daklozen met wettig verblijf op 450.

Het CAW Oost-Vlaanderen kreeg in Gent 3.712 hulpvragen rond dak- en thuisloosheid.

Opvallend is het hoog aantal jongeren van 18 tot 25 jaar: 18%. De organisatie begeleidde 792 dak- en thuislozen in de Gentse woonteam en opvangcentra. In de nachtopvang konden 1.177 mensen terecht.

Mensen zonder wettig verblijf

In Gent verblijven ook heel wat mensen zonder papieren maar ook over hen bestaan er geen concrete cijfers. In 2017 waren er bij het OCMW 1.597 personen die een individuele dossier met medische kaart hadden. Het aantal minderjarigen zonder wettig verblijf wordt geschat op 500, maar vermoedelijk is die schatting te laag.

De vele gevolgen van armoede

Wonen

Hét knelpunt voor mensen in armoede in Gent is de betaalbaarheid van de woning. 13% van de Gentenaars besteedt meer dan 30% van het inkomen aan wonen. Tussen 2003 en 2016 steeg de gemiddelde verkoopprijs van een flat met een factor 2,5 (van 102.185 naar 249.672 euro) en van een woonhuis met factor 2,8 (van 91.775 naar 259.208). Wie een klein inkomen heeft, kan dus moeilijk een eigen huis verwerven. Omdat de verhuurprijzen mee met de verkoopprijzen evolueren en omdat de groep die enkel kan huren groter wordt, verhogen ook de huurprijzen.¹³

53% van de mensen met een inkomen onder de armoedegrens woont in een huis dat te kampen heeft met minstens een van deze problemen: lekkend dak, vocht in muren-vloeren-fundamenten, rottende ramen, geen bad/douche, geen toilet binnenshuis of een te donkere woning. Vergelijk dat met de 27,5% van de totale bevolking die met deze problemen te maken krijgt.¹⁴

Energiearmoede

14,5% van de gezinnen had een energiefactuur die te hoog was in vergelijking met het beschikbaar inkomen (na aftrek van de woonlasten).¹⁵

Twee indicatoren in verband met energiearmoede geven een beter zicht op de situatie in Gent.

De eerste indicator is dat er steeds meer afsluitingen gas en elektriciteit gebeuren:

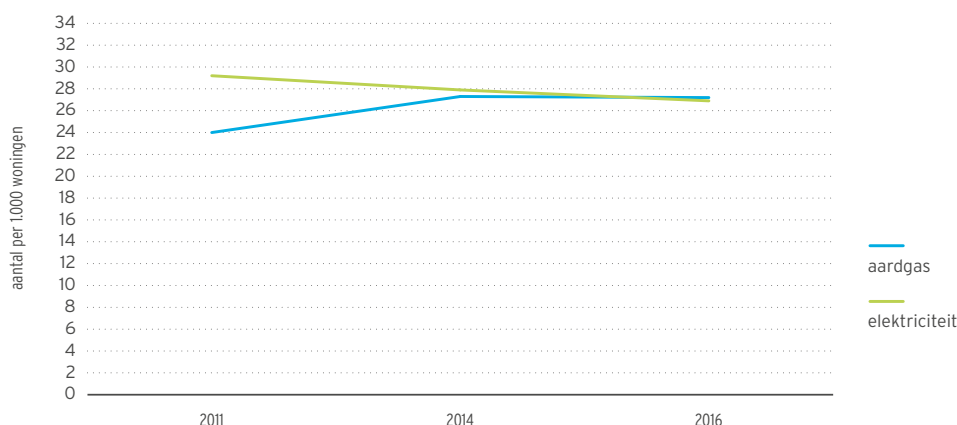
- voor aardgas van 11,6 woningen per 1.000 in 2011 naar 15,3 in 2016,
- voor elektriciteit van 4,3 woningen per 1.000 in 2011 naar 6,8 in 2016.

Over armoede en wonen, zie ook
Wonen > Nijpende betaalbaarheid

→
ENERGIE-ARMOEDE
HUISHOUDENS:
BUDGETMETERS, 2016, GENT¹⁶

Met een **budgetmeter** betaalt men vooraf voor het verbruik van elektriciteit of aardgas. Het systeem werkt met een oplaadbare kaart, zoals een prepaidkaart voor een gsm. Nadat de kaart in de budgetmeter is ingebracht, kan men dat bedrag voor elektriciteit of aardgas gebruiken. Voor elke meter is er een aparte oplaadkaart.

Een tweede indicator is het aantal **budgetmeters** per duizend woningen. Dat percentage blijft over de voorbije drie jaren voor aardgas quasi gelijk, voor elektriciteit neemt het af. Maar het totale aantal budgetmeters in Gent blijft evenwel stijgen. Op 31 december 2016 waren er 3.136 budgetmeters elektriciteit geactiveerd, voor gas waren dat er 2.439.

Huurders – zowel op de private als op de sociale huurmarkt – worden duidelijk meer dan eigenaars getroffen door energiearmoede. Ze hebben maar beperkte mogelijkheden om iets te veranderen aan de keuze van energiebronnen of om de energieprestaties van hun woning of hun belangrijkste installaties te verbeteren.¹⁷

Ook opvallend is dat huishoudens met kinderen vaker betalingsproblemen hebben voor elektriciteit, gas, water en stookolie dan voor de kost van hun woning. Energie en water lijken de druppel die de emmer doet overlopen.¹⁸

Hoewel mensen in armoede relatief weinig energie consumeren, zijn zij het die het meest bij meer efficiënte (verwarmings)installaties en beter geïsoleerde woningen gebaat zouden zijn. Sommige maatregelen gericht op meer energie-efficiëntie, zoals hogere energieprijzen, treffen mensen in armoede echter ongemeen hard. Bovendien is het duidelijk dat maatregelen zoals subsidies en belastingverminderingen een sterk matteüseffect hebben: ze komen in erg beperkte mate ten goede van mensen in armoede.¹⁹

Participatie, eenzaamheid en vrije tijd

Vlaams en internationaal onderzoek toont aan dat mensen in armoede systematisch minder participeren in het verenigingsleven en vrijetijdsactiviteiten zoals sport, cultuur en jeugdwerk. Jongeren en ouderen in armoede ervaren meer eenzaamheid omdat zij een kleiner of helemaal geen netwerk hebben.²⁰

Men kan niet volwaardig deelnemen aan de samenleving, ook als de (financiële) drempels worden weggenomen.²¹ Zo gebruikten in 2017 8.538 personen een **UiTPAS** aan kansentarief, waarmee zij 43.511 tickets aankochten. Hoewel er meer gebruikers zijn van een UiTPAS aan kansentarief dan aan het gewone tarief (66% versus 33%), sparen zij toch minder punten.²²

UiTPAS is, sinds 2014, een spaar- en voordelenprogramma dat vrijetijdsparticipatie wil stimuleren. Door de pas te gebruiken spaart men punten die in te wisselen zijn voor voordelen. Het systeem heeft ook extra aandacht voor mensen in armoede: ze kunnen de pas gebruiken als kortingskaart. Omdat de twee systemen in één geheel zijn verweven, werkt de pas niet stigmatiserend.

Over werk, zie ook Werk > De Gentse arbeidsreserve

Werk en activering

In hun zoektocht naar werk botsen mensen in armoede op de digitale kloof en op discriminatie omwille van herkomst of leeftijd. De verwachtingen van werkgevers zijn (te) hoog. Een steeds grotere groep vindt geen aansluiting meer bij de arbeidsmarkt of bij de begeleidingstrajecten. Momenteel zijn er in de sociale economie vacatures voor slechts 20 tot 25% van de werkzoekenden die in aanmerking komen. Veel mensen zijn wel actief als vrijwilliger: zo worden ze deel van een netwerk en hebben ze een zinvolle dagbesteding. Ongeveer 1.200 Gentenaars krijgen al meer dan vijf jaar steun van het OCMW. Tewerkstelling van deze groep blijkt te hoog gegrepen; voor hen zijn nieuwe vormen van sociale activering nodig.

Werken wordt vaak gezien als de beste bescherming tegen armoede, toch schat men dat 4,7% van de werkenden een gezinsinkomen (inclusief de kinderbijslag) heeft dat onder de armoedegrens ligt.²³ De schatting voor Gent is dat het om een 5.000-tal werkende armen gaat.

Daarnaast is er een groep Gentenaars die op en rond de armoedegrens balanceert. Oorzaken daarvan zijn afwisselende periodes van tewerkstelling en werkloosheid of tijdelijk, deeltijds en interimwerk in sectoren waar men vaak niet meer dan het minimumloon betaalt.

Kinderen- en jongerenarmoede

Armoederisico bij kinderen

Op Belgisch niveau is het risico op financiële armoede voor kinderen en jongeren hoger dan voor volwassenen: 17,8% versus 15,5%. Daaruit valt af te leiden dat in Gent 8.823 Gentse kinderen in financiële armoede leeft en 10.706 kinderen (21,6% van de 0-17-jarigen) met een risico op armoede en sociale uitsluiting.²⁴

De gezinskenmerken maken ook een en ander duidelijk:²⁵

17% van de kinderen leeft in een gezin waarin ouder(s) niet werken; uitgesplitst betekent dat:

- 39% leeft in een eenoudergezin waarvan de ouder niet werkt,
- 9% in een tweoudergezin waarvan beide ouders niet werken.

Kansarme geboortes

In 2016 vonden 21,6% van de geboorten in kansarme gezinnen plaats. In Gent is er een grote discrepantie naargelang de afkomst van de moeder. Bij een gezin met een Belgische moeder wordt 8% in kansarmoede geboren, bij een gezin met een moeder van niet-Belgische afkomst 41%. Van 2010 tot 2015 steeg de kansarmoede aanzienlijk en die evolutie is ook te zien bij de groep met een niet-Belgische moeder: van 12% in 2010 naar 18% in 2013. Bij Belgische gezinnen ging het om een stijging van 3,5% naar 4,5%.

Oorzaken van de preciaire situatie van de Gentse gezinnen zijn hoofdzakelijk:²⁶

- te laag inkomen (87%),
- weinig of geen arbeid (82%),
- lage opleiding (83%),
- slechte huisvesting (55%),
- ontwikkeling van het kind (25%),
- en slechte gezondheid (29%).

Kansarmoede bij zeer jonge kinderen

= medewerkers van Kind en Gezin gaan na of een gezin op drie van de zes domeinen zwak scoort.

Dat zijn:

- maandinkomen van het gezin,
- opleiding van de ouders,
- stimulatie niveau van de kinderen,
- arbeidssituatie van de ouders,
- huisvesting,
- gezondheid.

Over armoede, kinderopvang en onderwijs, zie ook Onderwijs

Toegang tot kinderopvang

23% van de gezinnen met lage sociaal-economische status maakt gebruik van de kinderopvang versus 68% van de gezinnen met een hoge status.

Kwetsbare jongeren

Tieners en jongvolwassenen (16-25 jaar) zijn een kwetsbare doelgroep. 10% van de jongeren van 18 en 19 jaar krijgt een leefloon, bij 20-24-jarigen is dat nog meer dan 7%.²⁷

In 2017 waren er 815 leefloonstudenten van 18 jaar en ouder. Zij studeren, hebben zelf geen inkomen en krijgen geen steun van hun ouders. De helft volgt secundair onderwijs, de andere helft hoger of volwassenonderwijs. 11 procent van alle gerechtigden op het leefloon zijn studenten.

Tot slot: bij 2,7% van de bevallingen waren de moeders tienermeisjes, voor Gent schat men het aantal op 90 tienermoeders per jaar.